Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Anna Třešňáková

Kartografické dokumenty

Bakalářská práce

Praha 2008

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Marcela Buřilová

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 1. května 2008

.. …….

Anna Třešňáková

Identifikační záznam

TŘEŠŇÁKOVÁ, Anna. *Kartografické dokumenty [Cartographical Documents]*. Praha, 2008-05-01. 49 s., 4 s. příl. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce Marcela Buřilová.

Abstrakt

Práce je věnována historii, vydávání, katalogizaci a zpřístupnění kartografických dokumentů. První kapitola seznamuje v pěti podkapitolách s historií kartografických dokumentů, počínaje starověkem a konče současným stavem. Dvě podkapitoly druhé kapitoly stručně objasňují základní kartografické pojmy. Vydavatele české komerční i nekomerční kartografie přibližuje ve dvou podkapitolách kapitola třetí. Čtvrtá kapitola je rozdělena do čtyř podkapitol, z nichž dvě jsou navíc rozčleněny do podkapitol. Klade důraz na katalogizační pole používaná pro katalogizaci kartografických dokumentů ve formátu MARC 21 dle anglo-amerických katalogizačních pravidel. V poslední páté kapitole jsou představeny ukázky záznamů z katalogů vybraných vědeckých knihoven. Závěr práce nabízí výhled do budoucnosti kartografických dokumentů a nastiňuje budoucí možné rozšíření předkládané bakalářské práce.

Klíčová slova

anglo-americká katalogizační pravidla, bibliografický popis, historické mapy, kartografické dokumenty, katalogizační pravidla, MARC 21 (formát), online katalogy, vydávání a distribuce kartografických dokumentů

Obsah

Předmluva……8

1 Historie kartografických dokumentů.....9

1.1 Vznik prvních map ve starověku.....9

1.1.1 Čína.....9
1.1.2 Řecko a Řím…….9

1.2 Středověká kartografie.....10

1.3 Vývoj kartografie v 19. století……...10

1.4 Moderní kartografie……12

1.4.1 Revoluce v technologii výroby.....12
1.4.2 Letecké snímkování.....12
1.4.3 Mapování vesmíru a z vesmíru……13

1.5 Výhled do budoucnosti kartografie…….....13

2 Kartografické pojmy…….....15

2.1 Kartografie.....15

2.2 Další kartografické termíny……....15

3 Vydavatelé kartografických dokumentů.....21

3.1 Komerční vydavatelé.....21

3.2 Vydavatelé nekomerční kartografie.....23

4 Katalogizace kartografických dokumentů.....25

4.1 Prameny popisu kartografických dokumentů…….25

4.2 Oblasti popisných údajů.....26

4.2.1 Oblast údajů o názvu a odpovědnosti.....26
4.2.2 Oblast údajů o vydání.....27
4.2.3 Oblast matematických a dalších specifických údajů……..28
4.2.4 Oblast nakladatelských údajů…….....29
4.2.5 Oblast údajů fyzického popisu…….. 30
4.2.6 Oblast údajů o edici.....32
4.2.7 Oblast údajů poznámky.....33
4.2.8 Oblast údajů o standardním čísle a dostupnosti.....36

4.3 Problematika tvorby záhlaví.....36

4.4 Věcný popis kartografických dokumentů…….....37

4.4.1 Přehled údajů věcného popisu

5 Záznamy kartografických dokumentů v praxi.40

Závěr……45

Seznam použité literatury……..47

Seznam příloh……...49

Přílohy

Předmluva

Bakalářská práce podává ucelený přehled o historii, vydávání, katalogizaci a zpřístupnění kartografických dokumentů.

Žiji v regionu, který je protkán turistickými a cyklistickými stezkami. Turistika se v Jizerských horách provozuje téměř celoročně a kartografické dokumenty jsou její nedílnou součástí. Z tohoto důvodu jsem se začala zajímat o to, jaká váha je kartografickým dokumentům přikládána v knihovnách České republiky.

Práce je založena především na rešerších odborné literatury, která byla získána zejména osobními návštěvami knihoven. Doplňkové prameny byly čerpány z elektronických zdrojů. Komplikací při vzniku práce se stala skutečnost, že ve fondech, hlavně městských knihoven, se kartografické dokumenty nacházejí velice omezeně. Proto musely být do vzorových záznamů použity pouze ukázky z vědeckých knihoven.

První kapitola popisuje historii kartografických dokumentů od starověku až po současnost. Je rozdělena na pět podkapitol, dvě z nich jsou tvořeny pod-podkapitolami. Druhá kapitola obsahuje dvě podkapitoly a je stručným přehledem nejdůležitějších kartografických pojmů. Kapitola třetí je také rozdělena na dvě podkapitoly. Informuje o vydavatelích komerční i nekomerční kartografie na území České republiky. Čtvrtá kapitola je členěna na čtyři podkapitoly, pod-podkapitoly jsou součástí dvou. Tato kapitola je přehledem katalogizačních polí používaných pro katalogizaci kartografických dokumentů ve formátu MARC 21 dle pokynů anglo-amerických katalogizačních pravidel. Kapitola pátá je závěrečná a poskytuje vzorové záznamy kartografických dokumentů ze zvolených vědeckých knihoven.

Práce je tvořena 49 stranami a 4 stranami příloh. Součástí práce je seznam použité literatury, který je seřazen abecedně podle záhlaví. Záznamy jsou strukturovány dle normy ISO 690 a ISO 690-2. V textu jsou odborné prameny citovány pomocí průběžných poznámek, taktéž dle nařízení již zmiňované normy.

Na závěr bych ráda poděkovala všem, díky nimž mohla tato bakalářská práce vzniknout. Za konzultace a správné směrování práce děkuji své vedoucí, Mgr. Marcele Buřilové. Velký dík patří také mým rodičům za neocenitelnou psychickou podporu a vytvoření zázemí pro napsání práce.

1 Historie kartografických dokumentů

1.1 Vznik prvních map ve starověku

1.1.1 Čína

Největší zásluhu na vzniku map má raná čínská kultura, i když ve své době okolní svět příliš neovlivnila.

První čínská mapa vznikla v době kolem roku 2100 př. n. l. a byla objevena na vnější straně *ding* (nádoby na vaření).[1] Další rozvoj čínské kartografie se těžko hodnotí, protože bylo dochováno malé množství materiálů. Jedním z mála dokumentů, který zůstal zachován do současnosti, je mapa hvězdné oblohy. Zobrazuje noční oblohu viditelnou ze severní polokoule a je rozdělena podle fází planety Jupiter do 12 oddílů.[2]

Číňané kartografické materiály vytvářeli hlavně kvůli tomu, aby měli přehled o pohybu národů stepních oblastí podél svých hranic. Proto se většina obsažených informací týkala etnografických fakt. Na druhou stranu kartografické dokumenty vznikaly i pro účely čínské kolonizace, s čímž souvisí zrod námořního mapování ve 13. století.

1.1.2 Řecko a Řím

Na rozdíl od Číňanů po sobě dávná antická civilizace zanechala více informací o poznávání světa za svými hranicemi. Nové poznatky byly získávány od cestovatelů, kteří se vraceli z dalekých obchodních cest. Na základě jejich sdělení se řečtí myslitelé snažili odhadnout velikost Země prostřednictvím vytváření glóbů a matematických modelů.

K největší expanzi poznatků došlo za vlády Alexandra Velikého, kterého na jeho cestách mimo jiné doprovázeli také zeměměřiči.

Další významnou osobností v oblasti řecké kartografie byl Ptolemaios, který pracoval v Alexandrii ve druhé čtvrtině 2. století. Jeho největším přínosem se stalo odvozování zeměpisné šířky a délky. Podklady čerpal z astronomických údajů.

Vynikajícími kartografy byli též Římané, kteří dokázali kreslit mapy ve velkém měřítku. Jako příklad jejich umění může posloužit plán Říma *Forma urbis*

[1] BLACK, Jeremy, *Obrazy světa : historie map*, s. 16.
[2] tamtéž, s. 16.

Romae, který je proveden v již zmiňovaném velkém měřítku a vyryt na zdi, kde měl sloužit široké veřejnosti.

Množství informací, které měli Římané k dispozici, přímo souviselo s rozlehlostí jejich říše. Flavius Vegetius – autor, který ve 4. století sepsal dílo *Epitoma rei militaris (Přehled válečného umění)* – tvrdil, že generál musí mít „mapy nakreslené tak přesně, aby ukazovaly nejenom vzdálenosti v krocích, ale také kvalitu cest, zkratky, možnosti ubytování na dané trase a hory či řeky, které je nutno překonat“.[3]

1.2 Středověká kartografie

Ve středověku vznikaly ručně vytvářené mapy. Unikátním dokumentem, který zůstal dochován do současnosti, je Katalánský atlas.

Byl vytvořen v roce 1375, nyní je uchováván v Paříži ve francouzské Národní knihovně. Jedná se o ručně nakreslený dokument na jemném pergamenu, který poskytuje nepřesnější kartografické informace své doby.

Za autora atlasu je s největší pravděpodobností považován Abraham Cresques. Dokument je sestaven ze dvanácti pergamenových listů, jenž jsou zasazeny do desek. Při jeho tvorbě autor určitě čerpal informace z námořních map, jinak by nemohl umístit sever nahoru a zakreslit směrové kompasové čáry.

Atlas je vydařenou kombinací skutečných informací a představivosti. Jeho obsahem jsou také mýty a legendy, ale především v těch oblastech, v nichž bylo v tehdejší době ještě mnoho neprobádaných míst.

Mnoho dalších dokumentů pocházejících ze středověku se nedochovalo, proto lze jen těžko odhadovat, jaký měly pro své uživatele význam. Jediným doloženým faktem je skutečnost, že i ve středověku byly kartografické dokumenty hojně využívány.

Vývoj kartografie v 19. století

Dalším významným mezníkem v historii kartografie je 19. století. Ještě na počátku tohoto období mapy přinášely i jiné informace, než jak je nám známo dnes.

Postupem času a s rozvojem technického pokroku přestaly mapy zobrazovat pouze území, která se podařilo dobýt koloniálním mocnostem.

[3] BLACK, Jeremy, *Obrazy světa : historie map*, s. 27.

Zejména Británie se začala zabývat mapováním oceánu. Hlavním důvodem bylo, že vlastnila pouze staré mapy, které při zámořských plavbách přestaly odpovídat současným podmínkám. Později se začaly mapovat i vody mělčí, než bylo doposud zvykem. Tato skutečnost souvisela s pokládáním podmořských telegrafních kabelů.

V 19. století také došlo k prudkému rozvoji vzdělávacích systémů v jednotlivých státech. Proto vzrostla poptávka po atlasech a samostatných mapách. V roce 1854 se dětem do rukou poprvé dostaly skládačky s motivy map celých Spojených států amerických. Měly se pro ně stát zábavou a zároveň poznáním jejich vlasti.

Se vznikem nových měst souviselo rozšiřování silniční a železniční sítě. Lidé si přáli mít nové a podrobné mapy, aby neztratili přehled o dění ve světě, který je obklopoval. Železniční síť mapovaly jednotlivé dopravní společnosti, které chtěly nalákat cestující a zároveň i komerční vydavatelé, kteří chtěli uspokojit čtenáře toužící po informacích o přepravě. Mapy vznikaly ve formátu od kapesního po nástěnný, často byly součástí jízdních řádů.

Velký zájem o mapy bitevních míst vzbuzovaly válečné konflikty. Mapy se staly součástí novinových článků popisujících dění na frontě. Předtím byly v novinách spíše ojedinělým jevem. Po informacích prahla také samotná armáda, jelikož považovala za nutnost znát dobře terén v krajině, v níž mohlo případně dojít k ozbrojenému konfliktu.

Mapy začaly pomalu, ale jistě, být takovými, jaké je známe dnes. Nabízely přesnost v zobrazení a úplnost v pokrytí. Kartografie se začala stávat součástí dynamického informačního systému, což znamenalo, že mapy se s jinými zdroji údajů staly prvkem systému, který je stálý a poskytuje nové informace a vědomí. Tento fakt přetrval do současnosti.

Moderní kartografie

1.4.1 Revoluce v technologii výroby

V moderní době se kartografii zatím věnovalo pouze omezené množství pozornosti. Možná je to způsobeno tím, že už ji lidé považují za běžnou součást každodenního života a nepokládají ji za nic ojedinělého. Neuvědomují si, že díky schopnosti mapovat náš svět i jiné galaxie, dostal náš život nový, ojedinělý rozměr.

Společně se všeobecně se zrychlujícím tempem života, se mnoho lidí dostává do situací, kdy jsou na mapách závislí. Dostávají se do neznámých míst a jedině díky kartografickým dokumentům se pro ně situace stává srozumitelnější a jednodušší.

Mapy mohou prezentovat umístění, vzdálenosti a prostor mezi nimi buď přesně, nebo mohou přinášet zkreslené, diagramové pojetí prostoru.[4] Díky této skutečnosti se lidem po celém světě daří lépe pochopit prostor, v němž se pohybují.

Velkým přínosem při vzniku map začalo být zapojení počítačových technologií. Základy map jsou většinou do paměti počítače ukládány v podobě digitálních obrazů. Existují mapovací programy, které slouží pro výrobu atlasů a zároveň pro prezentaci map na obrazovce.

Zjednodušeně řečeno, digitalizace se stala velkým pokrokem v oblasti vzniku i uchovávání kartografických dokumentů.

1.4.2 Letecké snímkování

Alternativní název pro letecké snímkování zní fotogrammetrie. První zmínky o pořizování map touto metodou pochází ze začátku 20. století. Fotogrammetrie zažila velký rozmach během 1. světové války, kdy byly vyvinuty fotoaparáty fotografující tak, že se obrázky částečně překrývaly. Jednalo se o stereofotogrammetrii.

Snímkování se rozvíjelo i v období mezi válkami, ale během 2. světové války opět došlo k výraznému pokroku. Zároveň se stal odbornější a spolehlivější výklad obsahu snímků.

Metoda zůstala oblíbená i po konci 2. světové války, kdy se stala oceňovanou hlavně pro možnost mapování rozlehlých a nepřístupných oblastí.

[4] BLACK, Jeremy, *Obrazy světa : historie map*, s. 135.

Přispěla i k rozvoji archeologie, protože ze vzduchu mohla být odhalena nová naleziště, která dosud zůstávala utajena.

1.4.3 Mapování vesmíru a z vesmíru

I ve 21. století jsou lidé stále fascinováni takovým vzdáleným tělesem, jakým je pro ně Měsíc. Naštěstí už jim moderní družicové a teleskopické technologie umožňují vytvořit podrobné mapy jeho povrchu.

Prvním mapováním prostřednictvím orbitálních družic Měsíc prošel již před přistáním Neila Armstronga a Buzze Aldrina v červenci roku 1969.

Družicové snímky neslouží pouze ke zmapování vesmíru, ale zároveň pomáhají z vesmíru mapovat planetu Zemi. Byly to právě družicové záběry, které poprvé upozornily na problém zhoršujícího se životního prostředí.

Od 2. poloviny 20. století se touto skutečností začala zabývat také teoretická kartografie. Doprovodné texty v atlasech přestaly vyzdvihovat technický pokrok a začaly si více všímat negativního dopadu lidské činnosti na životní prostředí.

Snímky z družic například pomohly zmapovat neproniknutelné pralesy v Africe nebo odhalit ozonovou díru nad Antarktidou. Dále se jejich prostřednictvím daří sledovat změny v ozonové vrstvě naší planety.

1.5 Výhled do budoucnosti kartografie

Společně s postupující digitalizací roste i potenciál mapování. Předpokládá se, že za pár let se již nikdo nebude pozastavovat nad trojrozměrnými počítačovými mapami. I potom ale stále budou existovat estetické a hlavně praktické rozdíly mezi tradičními tištěnými kartografickými dokumenty a mezi dokumenty zobrazovanými na obrazovce počítače.

Digitalizované mapy se staly velkým přínosem ve sféře motorismu v podobě navigačních systémů, které ještě před několika lety patřily pouze do kategorie sci-fi.

I přes nezadržitelný technický pokrok je a zůstane důležité uchovávat tradiční kartografické dokumenty budoucím generacím. Zbytek této bakalářské práce je proto věnován bližší definici kartografických dokumentů, jejich

katalogizaci a zpřístupňování všem uživatelům veřejných knihoven v České republice.

2 Kartografické pojmy

2.1 Kartografie

Existují čtyři základní definice kartografie od různých institucí a v různých pojetích.

Podle Organizace spojených národů se jedná o vědu, která se zabývá sestavováním map všech druhů. Zahrnuje veškeré operace, počínaje vyměřováním a konče vydáváním hotové produkce.

ICA, což je Mezinárodní kartografická asociace, kartografii přibližuje jako umění, vědu a technologii vytváření map. Tyto dokumenty potom mohou být studovány buď jako vědecké dokumenty nebo jako umělecké práce.

ČSN 73 0401 s názvem Názvosloví v geodézii a kartografii definuje kartografii jako vědní obor, který se zabývá znázorněním zemského povrchu a nebeských těles a objektů. Ve formě kartografického díla jsou potom znázorňovány vztahy mezi nimi. Zároveň se jedná i o soubor činností při zpracovávání a využívání map.

Geoinformační definice zní: Kartografie je proces přenosu informací, v jehož středu je prostorová datová báze, která sama o sobě může být považována za mnohovrstevný model geografické skutečnosti. Taková prostorová datová báze je základnou pro dílčí kartografické procesy, pro něž čerpá data z rozmanitých vstupů a na výstupu vytváří různé typy informačních produktů.[5]

Podle počtu rozměrů, nebo-li dimenzí, můžeme kartografická díla dělit na rovinná a prostorová. Jako rovinná díla označuje mapy, případně různé plány. Prostorovými díly jsou plastické mapy a globusy.

Kartografické dokumenty se také dělí na barevné a černobílé. Barevná díla mají větší vypovídající hodnotu a působí lepším estetickým dojmem.

2.2 Další kartografické termíny

Atlas je soubor zeměpisných map, které jsou jednotně metodicky uspořádané. Tento termín poprvé použil Gerardus Mercator, slavný vlámský kartograf, který žil v 16. století.

[5] *Wikipedia : otevřená encyklopedie* [online], Wikimedia, 2001 .

Definice atlasu z hlediska bibliografického popisu zní: Geografický soubor map, sestavený podle určitého systému bez ohledu na měřítko a počet map. Může být vázaný, brožovaný, v kroužkové vazbě, na volných listech v obálce. Bývá doplněn místopisným rejstříkem i textem.[6]

Jak již bylo řečeno, atlas je zpravidla vydáván v knižní formě. Existují i „listová vydání“, která umožňují snadnější manipulaci s listy nebo jejich případné doplňování. Další možností je spojení jednotlivých listů pomocí šroubů dovolujících svazek rozpojit.

Rozdělování atlasů probíhá podle územního a tematického hlediska. V knihovnách mohou uživatelé najít například atlasy světa, kontinentů, oceánů nebo měst. Zvláštním případem je národní atlas, jenž je komplexním a tematickým pojednáním o území jednoho státu.

Jednou z dalších forem atlasů je mapový soubor. Bývá uspořádán podle jednotné koncepce a postupně vyjadřuje informace o konkrétním území nebo zájmové problematice, například turistické mapy, které vydává Klub českých turistů nebo reprinty map určené pro sběratelské účely. Mapy mívají jednotné měřítko a zobrazení, rozměry jednotlivých map se mohou poněkud lišit v závislosti na velikosti zobrazovaného území.

Formátově jsou rozeznávány atlasy obří, velké, střední a kapesní.

Globus je zmenšeným modelem planety, nejčastěji planety Země. V některých případech může vyjadřovat pohled na hvězdnou oblohu z povrchu jiného vesmírného tělesa.

Geoid, což je skutečný tvar naší planety, je v podobě globusu pojat jako koule. Jinak je zobrazení Země poměrně dobře srovnatelné s realitou. Je zde zachována skutečná velikost úhlů a všechny vzdálenosti odpovídají skutečným vzdálenostem při použití správného měřítka, které je nejčastěji 1 : 30 miliónům, případně 1 : 80 miliónům. Neexistuje zde takové riziko zkreslení vzdálenosti jako při používání tradičních tištěných map.

Na globech lze dobře znázornit otáčení Země, protože i jimi se dá otáčet kolem vlastní osy.

---

[6] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 11.

Existují globusy zemské, hvězdné nebo planet. Lze najít nejen globusy obecně zeměpisné, ale i tematické, například politické, dopravní či klimatické.

Forma globusu může být buď klasická, nafukovací nebo dokonce skládací.

Mapa je zevšeobecněná zmenšenina, která nejčastěji vysvětluje znázornění objektů a jevů na Zemi. Je sestrojována v rovině pomocí matematicky definovaných vztahů. Výraz pochází z punštiny a původně označoval kousek plátna nebo ubrousek.

Definice mapy z hlediska bibliografického popisu zní: Zmenšený zemský povrch nebo vesmír, sestrojený v rovině pomocí matematicky definovaných vztahů. Fyzická forma mapy jsou volné listy. Mapa bývá doplněna rejstříkem i textem.[7]

Jedná se o pouhý model reálného světa, mapa nemůže být pokládána za stoprocentní obraz životní skutečnosti. Na jedné straně na mapě nelze najít vše, na straně druhé je ale schopna zachytit i věci, které člověk jinak není schopen vnímat. Informace zachycované na mapách jsou souborně označovány za „prostorové informace“.

Každá mapa poskytuje, na rozdíl od globusu, zkreslené informace o skutečné vzdálenosti. Pokud je mapa vyhotovena ve velmi malém měřítku, zkreslení je o to větší. Podle měřítka jsou mapy rozlišovány na mapy malých měřítek (informace jsou značně zkreslené, protože je zde zachyceno velmi velké území), mapy středních měřítek a mapy velkých měřítek (informace jsou zkreslené minimálně, jelikož je tu zobrazeno malé území).

Obsah map je tvořen především matematickými, fyzickogeografickými, socioekonomickými a doplňkovými či pomocnými prvky.

Matematické prvky jsou základními konstrukčními kameny každé mapy. Patří sem kartografické zobrazení (způsob převodu zobrazení povrchu Země z dvojrozměrného tvaru do roviny), geodetické podklady nebo-li bodová pole, výše zmiňované měřítko mapy, souřadnicové sítě, rám mapy, klad listů a celkové uspořádání mapy.

---

[7] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 11.

Mezi fyzickogeografické prvky tvořící mapu řadíme zobrazení vodstva, výškopisů (jedná se o soubor vrstevnic, výškových bodů a kót, který vystihuje reliéf), vegetace, půdy, podložní horniny a dalších prvků tvořících celkový vzhled krajiny.

Sociekonomickými prvky jsou zobrazení sídel (měst, vesnic, osad…), komunikací, průmyslových a správních objektů a hranic.

Z hlediska katalogizátora jsou nejdůležitější doplňkové a pomocné prvky. Nejvíce relevantních informací lze nalézt v tiráži. Tiráž musí povinně obsahovat údaje o autorovi a titulu (případně i překladateli), dále zde musí být název nakladatelství a jeho adresa, jméno a adresa tiskárny, rok vydání a jde-li o překlad do českého jazyka, i originální název díla a původní nakladatel.[8]

Poměrně důležitým zdrojem informací je i legenda mapy, která obsahuje vysvětlení smyslu všech mapových značek použitých v dané mapě.

Dále se mapy člení podle mnoha hledisek:

Podle obsahu:

- topografické (podrobně zobrazující zejména geografickou realitu)
- všeobecně zeměpisné (zobrazují rozsáhlé geografické celky se zdůrazněním fyziogeografických a socioekonomických prvků)
- tematické (s předem vymezeným obsahovým prvkem na úkor jiných prvků)[9]

Podle rozsahu zobrazeného území:

- mapy kontinentů, moří a oceánů
- mapy států, jejich skupin či částí, například regionů
- mapy světa (celý svět je zobrazen na jednom listu; případně planisféra, což je otáčivá mapa hvězdné oblohy, jenž lze nastavit k určitému datu a hodině)
- mapy zemských polokoulí

[8] Dle zákona č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích.

[9] Například mapa životní prostředí, která popisuje ohrožení i ochranu přírody a vliv člověka na její stav. Dále se dělí na mapu krajinných typů nebo mapu hodnocení krajiny a jejího potencionálního využití.

Podle účelu:

- mapy pro dopravu (silniční, letecké…)
- mapy pro obranu státu (operační a taktické mapy pro armádu)
- mapy pro orientaci (automapy, turistické, vodácké…)
- mapy pro propagační, reklamní a propagandistické účely
- mapy pro sport (lyžařské, pro orientační běžce…)
- mapy pro státní správu a územní plánování (politické, katastrální…)
- mapy pro vědu, kulturu a osvětu (školní, hospodářské…)
- mapy pro vodní hospodářství a meteorologii
- mapy pro výuku (nástěnné, slepé…)
- mapy pro zemědělství a lesnictví (myslivecké, fytocenologické – zobrazují rostlinná společenstva)

Podle formy záznamu:

- mapy analogové (mapy vyhotovené ručně klasickou papírovou formou)
- mapy digitální (mapové prvky jsou uloženy v paměti počítače a jsou vyjádřeny digitální formou, která je rozčleňuje do tematických vrstev)
- mapy reliéfní (plastické mapy, na nichž je patrná výšková členitost území)
- mapové transparenty (mapy ve formě diapozitivů, určené pro promítání)
- tyflomapy (mapy pro nevidomé a slabozraké spoluobčany)

Podle způsobu vzniku:

- mapy původní (základem je původní a přímé mapování nebo využívání originálních leteckých či kosmických snímků; může také jít o zpracovávání prvotních statistických údajů)
- mapy odvozené (zpravidla mají větší měřítko a podrobnější obsah než mapy, které sloužily jako podklad pro jejich vznik)

Podle časového hlediska:

- mapy dynamické (zachycují vývoj v nepřerušené časové řadě)
- mapy genetické (popisují vznik a vývoj jevu v určitém čase a prostoru)
- mapy prognostické (odhadují budoucí vývoj problému)
- mapy retrospektivní (rekonstruují minulý stav dané problematiky)
- mapy statické (zabývají se předměty a jevy v určitém období)

Souhrnně řečeno, v kartografickém komunikačním systému je skutečný svět zdrojem, symbolismus mapy je kódovacím klíčem, kartografickou informací je mapa tvořená geografickou sítí a symboly, signálem jsou světelné paprsky přenášené prostorem kanálu, dekódovací složkou oko a mozek příjemce, který přetváří kartografickou informaci na zobecněný obraz skutečnosti.[10]

Cokoliv, co ruší přenos informací k příjemci, například snížená viditelnost při čtení mapy, je označováno za informační šum.

[10] NOVÁK, Václav, *Kartografie a topografie*, s. 15.

3 Vydavatelé kartografických dokumentů

3.1 Komerční vydavatelé

Vydáváním kartografických dokumentů se v České republice zabývá přibližně padesát společností. Převážná většina z nich byla založena po roce 1989. Postupem času se změnila i situace na trhu. Úspěšné společnosti stále rozšiřují svůj ediční plán a ty, kterým se nedaří, zvolna zanikají.

Mezi **největší** české vydavatele se řadí Freytag & Berndt, Geodézie ČS, Kartografie Praha, SHOCart a Žaket.

Freytag & Berndt sídlí od roku 1990 v Praze. Jedná se o dceřinou společnost rakouského vydavatelství. Samostatnou vydavatelskou činnost ovšem zahájila až od roku 2001, kdy nakoupila kartografickou část firmy Geodézie Brno. Její hlavní produkcí jsou například automapy, tematické mapy států nebo plány měst. Jedná se také o výhradního distributora jiných kartografických firem, například mateřské Freytag & Berndt nebo francouzského Michelinu.

Geodézie ČS sídlí od svého založení v květnu roku 1992 v Liberci, kartografické oddělení má působiště v Praze. Vydává například mapy na zakázku, turistické mapy, rybářské mapy, školní produkty a nástěnné mapy. Firma těsně spolupracuje se společností Kartografie Praha.

Kartografie Praha byla založena již v roce 1954. Nabízí široký sortiment kartografických děl, mapových edic a průvodců. Je bezkonkurenčně nejlepším vydavatelem školních map a atlasů. Tato tradice přetrvala od šedesátých let 20. století, i když v této době nebyly pro vydávání kartografických dokumentů právě ideální podmínky.

Společnost *SHOCart* vznikla v červenci roku 1991 ve Zlíně, jejím nynějším sídlem jsou nedaleké Zádveřice. Původní produkce se zaměřovala pouze na mapy pro orientační běh, v současnosti je SHOCart jedním z největších a nejuznávanějších vydavatelství na území České republiky. Produkuje turistické a cykloturistické mapy, vodácké mapy, rybářské a lyžařské mapy, plány měst, městské atlasy, automapy a autoatlasy. V poslední době do nabídky přibyly i školní mapy, školní atlasy světa, nástěnné mapy. Díla této firmy se pravidelně umísťují na čelních příčkách soutěže Mapa roku. Spolupracovníkem je firma T-Mapy, díky níž jsou mnohá díla dostupná i na internetových portálech.

Firma *Žaket* vznikla v březnu roku 1991 v Roztokách u Prahy, nyní sídlí přímo v hlavním městě. Původní firemní produkce také vycházela z vydávání map pro orientační běh. Nynější hlavní náplní je tvorba plánů a cyklistických map Prahy a okolí, ale i dalších českých měst.

Zvláštním případem je společnost *PLANstudio*. Na českém trhu se jí podařilo prosadit s mapami na internetu. Zajišťuje podklady pro internetové stránky www.mapy.cz, které jsou umístěny na portálu Seznam. Také spolupracuje s distribuční společností Marco Polo. Vytváří pro ni papírové plány a atlasy Prahy.

Společnosti s užším edičním plánem jsou označovány jako **menší** kartografická vydavatelství. Zaměřují se především na mapování oblasti, v níž sídlí.

Do této skupiny patří například firma *ATP Jihlava*, známá svými panoramatickými mapami nebo společnost *B.A.T.* z Rožnova pod Radhoštěm produkující především originální tematické mapy České republiky.

Mapové podklady v digitální formě pořizuje a uchovává pražská společnost *Central European Data Agency (CEDA)* nebo brněnská *P. F. Art*.

Další pražskou společností je *Topograf* vytvářející na zakázku atlasy Prahy a České republiky, mapy světa a plány měst. Produkuje také letecké mapy a průvodce po jednotlivých městech i celé České republice. Doplňkovou činností je aktualizování podkladů pro turistické mapy Klubu českých turistů.

Na jeden typ map se zaměřují **malá** kartografická vydavatelství.

Plány měst existují například z činností společností *Alpro, JN-kart, Pragokart* nebo *Pufler*.

Malá vydavatelství produkují také tematicky zaměřené atlasy a soubory elektronických map, například První fotbalový atlas světa od pražské společnosti *Infokart*.

Společnost *Rosy* z Mělníka vstoupila do podvědomí veřejnosti turistickými mapami.

Mapy vytváří i **nejmenší** kartografická vydavatelství, není to ale hlavní a jediná náplň jejich podnikatelské činnosti.

Jen pro ilustraci se jedná o tato vydavatelství: *Euroverlag, Nord Service, SOSart, VECTRIS Rožnov, Academia, Jerome, Jindřišská věž, Prima* nebo *Vega-L.*

3.2 Vydavatelé nekomerční kartografie

Součásti ministerstva obrany České republiky, které jsou určené ke geografickému a hydrometeorologickému zabezpečení ozbrojených sil nejenom naší země, ale i aliance NATO a Evropské unie, jsou *Geografická služba Armády České republiky (GeoSl AČR)* a *Hydrometeorologická služba Armády České republiky (HMSl AČR).*

Jejich prostřednictvím jsou poskytovány všechny důležité informace týkající se jednotného řízení a velení a zajištění řídících, výcvikových a zbraňových systémů.

Z vojenské kartografie je na internetu dostupný například Zobrazovač geografických armádních dat IZGARD. Další využívání armádních kartografických dokumentů je značně omezeno. Ke každému použití mapy musí být dán souhlas od Armádní služby sídlící v Dobrušce.

Závěrem je nutno konstatovat, že české vojenské kartografické dokumenty jsou sice kvalitní, ale velice těžko dostupné kvůli armádním pravidlům.

ZABADEG, což je Základní báze geografických dat, spravuje *Český zeměměřičský úřad.* Jedná se o geografický model území České republiky, který vznikl na podkladu Základní mapy našeho státu.

Obsah je tvořen různými typy geografických objektů a výškopisy, které jsou dokreslovány prostorovým trojrozměrným souborem vrstevnic.

Při vzniku báze byla využita především fotogrammetrická metoda sběru dat společně s prací přímo v terénu.

Užívání báze je zpoplatněno. Jedinou výjimku tvoří správní úřady, soudy a orgány veřejné správy, kterým je poskytována zdarma, pokud se jedná o informace z územního rozsahu jim příslušného.

Další službou, jenž je poskytována *Českým zeměměřičským úřadem*, je Geoportál. Jeho prostřednictvím jsou uživatelům zpřístupňovány online mapové

služby. Data jsou pravidelně aktualizována, čímž je zaručen přístup k informacím odpovídajícím realitě.

Registrovaní uživatelé mají také možnost využívat Obchodní modul, kde si mohou objednat digitální i tištěné geografické podklady.

Volně je k dispozici aplikace Archivní mapy, kterou tvoří archiválie Ústředního archivu zeměměřičství a katastru (ÚAZK). Přístupná jsou data Císařských povinných otisků stabilního katastru Čech, Topografické sekce třetího vojenského mapování a nově též Sbírka map a plánů do roku 1850.[11]

[11] *Geoportál ZÚ* [online], Zeměměřičský úřad, 2005.

4 Katalogizace kartografických dokumentů

4.1 Prameny popisu kartografických dokumentů

Jakou podobu by měly mít informace, které jsou uváděny na mapách kvůli vytvoření bibliografického popisu, není přesně stanoveno. U knih se dá většina údajů nalézt na jejich titulní stránce, zatímco informace pro katalogizaci map mohou být převzaty prakticky z kterékoliv části dokumentu.

Hlavním pramenem popisu pro kartografické dokumenty (kromě tištěných atlasů) je podle doporučeného pořadí:

a) vlastní kartografická jednotka; pokud popisná jednotka obsahuje více fyzických částí, považujeme všechny části (včetně titulního listu) za jednu samostatnou kartografickou jednotku
b) pouzdro nebo krabice, rám, stojan globusu atd.
c) hlavním pramenem popisu pro tištěné atlasy je titulní stránka.[12]

Navíc existují předepsané prameny popisu pro každou oblast bibliografické identifikace.

Hlavní pramen popisu je předepsanou identifikací pro oblast údajů o názvu a odpovědnosti. Pokud z hlavního pramene nelze převzít žádné informace, musí být doplněny z libovolného doprovázejícího materiálu. Takto získané údaje se uzavírají do hranatých závorek. Tento pramen je zároveň určen pro údaje o vydání, matematické a nakladatelské údaje a údaje o edici. Pokud jsou informace převzaty z jiné oblasti, rovněž jsou ohraničeny hranatými závorkami. Případně se závorkami uzavírá i přepočítané měřítko dokumentu.

Jakýkoliv pramen může být použit pro údaje fyzického popisu, poznámky, standardního čísla a dostupnosti. V této oblasti by se naopak hranaté závorky neměly vůbec vyskytovat.

[12] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 13.

Oblasti popisných údajů

4.2.1 Oblast údajů o názvu a odpovědnosti

Tato oblast je tvořena hlavním názvem, obecným označením druhu dokumentu, souběžnými názvy, dalšími názvovými informacemi a údaji o odpovědnosti.

Hlavní název má ve formátu MARC 21 přiděleno pole ***245$a***.

Při zápisu hlavního názvu je u všech dokumentů nutno dbát na dodržování přesného stylistického znění a pravopisu. U kartografických materiálů je navíc doporučováno zachovat i interpunkci a velká písmena.

V případě, že je jméno nakladatele spojeno s názvem dokumentu buď pádovou koncovkou nebo gramatickou stavbou věty, bývá považováno za součást hlavního názvu a také je tak zapisováno.

Obecné označení druhu dokumentu je ve formátu MARC 21 tvořeno polem ***245$h***.

Podle české katalogizační praxe je při zpracovávání speciálních dokumentů povinně určeno charakterizovat druh dokumentu, jedná se proto o povinnou položku.[13]

U kartografických dokumentů se povinně zapisuje obecné označení druhu dokumentu *kartografický dokument* a to vždy hned za prvním hlavním názvem.[14]

Souběžné názvy se ve formátu MARC 21 zapisují do pole ***245$b***.

Pro jejich zápis platí obecná pravidla. Jsou zapisovány buď podle pořadí nebo svého postavení v hlavním popisném pramenu.

Jedná se o volitelnou položku, která může a nemusí být do záznamu zahrnuta.

Další názvová informace má ve formátu MARC 21 také přiděleno pole ***245$b***.

---

[13] Podle AACR2R je u pravidla 3.1C obecné označení druhu dokumentu uvedeno jako volitelný údaj.

[14] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 15.

Tento údaj většinou blíže specifikuje kartografický dokument, zda se jedná například o autoatlas či turistickou mapu nebo lyžařskou mapu. Dle doporučení se má další názvová informace zapisovat vždy, je-li uvedena na zdrojovém dokumentu.

Není-li na dokumentu uvedena geografická oblast, které se materiál týká, přidává se název zmíněné oblasti v hranatých závorkách do této skupiny popisných údajů.

Údaje o odpovědnosti jsou ve formátu MARC 21 tvořeny polem ***245$c***. Do této oblasti jsou zapisována jména fyzických osob nebo korporací[15], která jsou uvedena na popisné jednotce. Údaje jsou zaznamenávány ve stejné podobě, v jaké byly převzaty z katalogizované jednotky. Nelze-li přesně určit, jaký je vztah mezi názvem díla a fyzickou osobou, popřípadě korporací, doplňuje se údaj o odpovědnosti o vysvětlující slovo nebo stručnou frázi.

I zde platí, že pokud byl údaj převzat z jiného pramene mimo hlavního, uvádí se v hranatých závorkách.

Zvláštní případ tvoří **popisná jednotka bez společného názvu**. V české katalogizační praxi se kartografický dokument, který nemá společný název, ale obsahuje několik pojmenovaných hlavních map, identifikuje jako jedna popisná jednotka. Názvy hlavních map jsou uvedeny v oblasti údajů o názvu a odpovědnosti a jejich vyhledatelnost je zajištěna vedlejšími názvovými záhlavími.[16]

4.2.2 Oblast údajů o vydání

Údaje o této oblasti se ve formátu MARC 21 dají nalézt v poli ***250$a, $b***.

Označení vydání se zaznamenává přesně podle toho, jak je uvedeno v popisné jednotce. Povoleno je používání standardních zkratek. Pokud jsou v dokumentu uvedeny slovně vyjádřené nearabské číslice a číslovky, do konečného záznamu se uvádí převedené na arabské číslice.

[15] Nevztahuje se na korporace, které kartografický dokument pouze vydaly nebo distribuovaly.
[16] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 18.

Do hranatých závorek se uzavírá nejistý údaj. K této situaci může dojít, pokud v popisné jednotce chybí označení vydání a přitom je zřetelné, že oproti jiným vydáním obsahuje podstatné změny.

4.2.3 Oblast matematických a dalších specifických údajů

Mezi matematické údaje, které náleží kartografickým dokumentům, se řadí údaj o měřítku, kartografickém zobrazení, souřadnicích a ekvinokciu.[17]

Údaj o měřítku má ve formátu MARC 21 přiděleno pole ***255$a***.

Tato informace je pro kartografické dokumenty povinná i v případě, že již byla uvedena například v oblasti údajů o názvu a odpovědnosti. Údaj o měřítku kartografické jednotky se má uvádět znázorněním symbolického zlomku jako poměru (1:měřítkové číslo) s úvodním slovem *Měřítko*.[18]

Problém nastává při katalogizaci zahraničních map, na nichž většinou bývá měřítko uvedeno v jiných délkových mírách, například v mílích či palcích. Potom je katalogizátor nucen provést zdlouhavý výpočet, aby do konečného zápisu mohl o měřítku uvést relevantní údaj.

Údaj o kartografickém zobrazení reprezentuje ve formátu MARC 21 pole ***255$b***.

Tento údaj je uváděn pouze v případě, nalézá-li se buď přímo v popisné jednotce, případně na jejím pouzdře nebo krabici, v ojedinělých případech i v tištěném doprovodném materiálu.

Údaj o souřadnicích a ekvinokciu má ve formátu MARC 21 přiděleno pole ***255$c, $e***.

V české katalogizační praxi se jedná o údaj volitelný.

---

[17] Jde o okamžik, pro který jsou udávány souřadnice planet nebo hvězd.

[18] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 20.

4.2.4 Oblast nakladatelských údajů

Tato oblast zahrnuje informace o místu vydání, jménu nakladatele a datu vydání nebo distribuce.

V případě, že se jedná o nepublikovanou kartografickou jednotku, nezapisuje se místo vydání ani jméno nakladatele.

Místo vydání je ve formátu MARC 21 tvořeno polem ***260$a***.

Údaj se zapisuje ve stejné formě a v totožném mluvnickém tvaru, v němž je uveden na popisné jednotce.

V případě, že místo vydání není na dokumentu uvedeno, může být doplněno v hranatých závorkách. Zapisuje se takový údaj, který je nejpravděpodobnější, například podle vydavatele nebo podle země vydání. Pokud není známa ani země, v níž byl dokument vydán, zapisuje se do hranatých závorek zkratka „*S.l.*“. V latinském jazyce tato zkratka znamená Sine loco. V překladu do českého jazyka se uvádí zkratka „b.m.“ (bez místa).

Jméno nakladatele reprezentuje ve formátu MARC 21 pole ***260$b.***

Informace o jménu nakladatele, distributora a dalších zodpovědných osob se zaznamenávají za místem, ke kterému se vztahují. V případě, že je míst více, údaje se zapisují ke každému místu zvlášť.

Jména se uvádí, v pokud možno, nejkratší srozumitelné formě, která by měla být mezinárodně snadno identifikovatelná.

Pokud není jméno nakladatele známo, do hranatých závorek se zapisuje zkratka „*s.n.*“. Zkratka pochází z latinského jazyka – sine nomine. V češtině se zkracuje „b.n.“ (bez názvu).

Datum vydání a distribuce má ve formátu MARC 21 přiděleno pole ***260$c.***

Jde-li o publikovaný kartografický dokument, do katalogizačního záznamu se uvádí datum vydání v podobě roku, v němž byl dokument publikován.

V případě, že se liší datum redakční uzávěrky a datum vydání dokumentu, uvádí se v oblasti nakladatelských údajů nejenom zmíněné datum vydání, ale i datum copyrightu - pokud je ovšem informace o copyrightu uvedena.

Chce-li katalogizátor doplnit podrobnější informace, měl by je zaznamenat do oblasti poznámek.

Pokud se datum vydání v popisné jednotce nevyskytuje, přibližná data vydání se zapisují následujícími způsoby:

[1971 nebo 1972]	*jeden nebo druhý rok*
[1969?]	*pravděpodobné datum*
[mezi 1906 a 1912]	*použijte pouze pro rozmezí do 20 let*
[ca 1960]	*přibližné datum*
[197-]	*určité desetiletí*
[197-?]	*pravděpodobné desetiletí*
[18--]	*určité století*
[18--?]	*pravděpodobné století*[19].

4.2.5 Oblast údajů fyzického popisu

Do této oblasti spadají údaje o rozsahu popisné jednotky, další fyzické údaje, informace o rozměru a údaje týkající se doprovodného materiálu.

Rozsah popisné jednotky má ve formátu MARC 21 přiděleno pole ***300$a***.

V pravidlech AACR2R jsou uváděny doporučené výrazy, kterými se specificky označují druhy dokumentů[20]. Nejčastěji se používají termíny atlas, diagram, globus, mapa, model, pohledová mapa, profil, snímek dálkového průzkumu Země a řez.

Počet fyzických jednotek se zapisuje u atlasů a globusů. V případě jiných kartografických jednotek se zapisuje například počet map apod.

Když byla v České republice do praxe zavedena katalogizační pravidla AACR2R, dlouho se mezi katalogizátory diskutovalo, zda by pojem „plán“ taky neměl být používán jako specifické označení druhu dokumentu. Nakonec bylo přijato usnesení, že se při katalogizaci plánů bude jako charakterizující termín používat slovo „mapa“.

[19] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 23.
[20] Konkrétně jde o pravidlo 3.5B1.

Na jednom listu může být vytištěno několik map a na druhé straně může být jediná mapa publikována ve více částech, které musí být jasně označeny, že patří k sobě.

V české katalogizační praxi je údaj o počtu listů nebo částí v údaji, který označuje specifický druh dokumentu, informací volitelnou. Národní knihovna České republiky v Praze tento údaj při katalogizaci zaznamenává.

V kulatých závorkách se údaj o počtu stran nebo počtu svazků připojuje k informacím o rozsahu v tom případě, že je popisovaným kartografickým dokumentem atlas. Nejsou-li listy nebo stránky číslovány, ale jejich počet se dá lehce zjistit, údaj se uvádí v hranatých závorkách.

V Čechách se v katalogu také pokaždé uvádí, zda dokument obsahuje údaje v Braillově písmu nebo jiných hmatových systémech, které jsou určeny pro zrakově postižené uživatele knihoven.

Další fyzické údaje reprezentuje ve formátu MARC 21 pole ***300$b***.

Pro kartografické dokumenty se zapisují následující údaje podle vhodnosti v uvedeném pořadí:

- uspořádání
- způsob výroby
- počet map atd. v atlase
- barva
- prostředek
- materiál
- upevnění mapy.[21]

Údaje o uspořádání, způsobu výroby či reprodukce a prostředku použitém při kreslení nebo kolorování, přibyly jako poslední v roce 2002, kdy vyšly Dodatky AACR2R a v nich přepracovaná kapitola 3 pro kartografické dokumenty.

V této oblasti se současně uvádí údaje, je-li mapa vytištěna na jiném materiálu než je klasický papír či zda se jedná o mapu podlepenou. Jedná-li se o globus, jsou zde uváděny informace o stojanu.

[21] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 25.

Rozměr je ve formátu MARC 21 tvořen polem ***300$c***.

Zaokrouhlený na celý centimetr nahoru se udává rozměr dvojrozměrné kartografické jednotky. Velikost dokumentu se udává v rozměrech výška x šířka.

Uvnitř rámové čáry mapy se měří její líc. Průměr se zjišťuje u kruhové mapy. V případě, že se jedná o mapu nepravidelnou, udává se její větší nebo největší rozměr, popřípadě i výška x šířka listu.

Výška se uvádí u tištěného atlasu. V české katalogizační praxi se volitelně zaznamenávají rozměry starých a rukopisných kartografických jednotek, reliéfních modelů a obalů nebo pouzder dokumentů.

Doprovodný materiál má ve formátu MARC 21 přiděleno pole ***300$e***.

Informace o doprovodném materiálu jsou zapisovány dle pokynů pravidla 1.5E, které je součástí ustanovení AACR2R.

4.2.6 Oblast údajů o edici

Jelikož edice může mít více forem, mohou při jejím zápisu nastat dvě varianty.

1) Ve formátu MARC 21 se údaj o edici zapisuje do pole ***440***.

Toto pole plní dvě funkce. Podává informace o edici a zároveň jsou zde zaznamenávány údaje o vedlejším záhlaví edice, přičemž první indikátor není definován a druhý vysvětluje počet znaků vyloučených z řazení.

2) Ve formátu MARC 21 se údaj o edici zapisuje do pole ***490*** a zároveň do polí ***800-830***.

Pokud název edice uvedený na popisné jednotce má jinou formu než forma selekčního údaje, zapíše se údaj o edici v poli 490 a je-li požadováno vedlejší záhlaví pro edici, vyplní se pole 800-830.[22]

[22] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 28.

4.2.7 Oblast údajů poznámky

Dle pravidel 3.7B1 – 3.7B21 ustanovení AACR2R patří do oblasti poznámek pro kartografické dokumenty následující údaje.

Charakter a účel popisné jednotky (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

Pokud z předchozích částí popisu není jasný charakter a účel popisné jednotky, vyplňuje se toto pole. Může zde být zaznamenána i poznámka o jedinečných rysech popisné jednotky.

Jazyk (ve formátu MARC 21 pole ***546$a***).

Není-li z ostatních údajů popisu patrný jazyk (jazyky) mimorámových údajů, legend a textu dokumentu, uvádí se nezbytné informace do tohoto pole.

Pramen hlavního názvu (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

Pole se používá, pokud je pramen hlavního názvu jiný než hlavní pramen popisu, popřípadě považuje-li to katalogizátor za významnou informaci, například v případě vzniku umělého názvu.

Varianty názvu (ve formátu MARC 21 pole ***500$a*** nebo ***246$a***).

Do tohoto pole se zapisují názvy v popisné jednotce, které jsou odlišné od hlavního názvu.

Má-li údaj sloužit pouze pro zobrazení v záznamu, zapisuje se do pole 500$a. Jde-li o to, aby mohl být dokument podle variantního názvu dohledán, údaj se zapisuje do pole 246$a.

Souběžné názvy a další názvové informace (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

Používá se pro zaznamenávání názvů v jiném jazyce nebo pro zápis dalších důležitých názvových informací, jenž nejsou uvedeny v předchozí oblasti údajů o názvů a odpovědnosti.

Údaje o odpovědnosti (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

Zde se uvádí varianty jmen osob či korporací, které již byly uvedeny v předešlé oblasti údajů o odpovědnosti. Zároveň se zde uvádí další informace, jež rovněž nebyly zapsány v oblasti údajů o názvu a odpovědnosti.

Vydání a historie díla (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

Pole přináší informace o popisovaném vydání. Také může informovat o bibliografické historii kartografického dokumentu.

Matematické a další specifické údaje (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

Do tohoto pole se zapisují matematické a kartografické informace, které jsou považovány za relevantní a nebyly zaznamenány v oblasti 3 týkající se bibliografického popisu.

Patří sem například poznámka o magnitudu[23] hvězdných map, výškový systém nebo údaje digitálního grafického zobrazení pro elektronické zdroje.

Nakladatelské údaje (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

Pokud v oblasti nakladatelských údajů nejsou uvedeny potřebné informace a jsou považovány za důležité, zapisuje se poznámka o nich do tohoto pole.

Fyzický popis (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

Nejsou-li fyzické údaje uvedené v oblasti jim příslušné a přitom mohou ovlivnit pozdější využívání popisné jednotky, vytváří se o nich poznámka v této oblasti.

Doprovodný materiál (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

V případě, že je součástí kartografického dokumentu nějaký doprovodný materiál, například CD-ROM, uvádí se zde o jeho existenci poznámka.

Edice (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

Informuje o edici, jenž nebyla zapsána v předchozí oblasti edice.

[23] Jedná se o velikost hvězd, ve které jsou na hvězdné mapě zobrazovány.

Disertace (ve formátu MARC 21 pole ***502$a***).

Poznámka se vytváří, pokud je popisovaný dokument disertační prací.

Uživatelské určení (ve formátu MARC 21 pole ***521$a***).

Je-li v popisné jednotce uvedena informace o uživatelském určení případně o její intelektuální úrovni, vytváří se poznámka do tohoto pole.

Jiné formy (ve formátu MARC 21 pole ***530$a***).

Zapisují se údaje, zda se popisovaná jednotka nalézá i v jiné podobě, například jde-li o soubor nástěnných map.

Poznámka k obsahu (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***, ***505$a*** nebo ***505$t***).

Volba mezi různými poli je umožněna díky tomu, jedná-li se o formalizovanou nebo neformalizovanou poznámku.

Neformalizovaná poznámka je zapisována do pole 500 (název pole zní Všeobecné poznámky). Do pole 504 lze uvádět pouze kombinovanou poznámku týkající se skryté bibliografie a rejstříku. Informace o samotném rejstříku se opět zaznamenává do pole 500.

Formalizovaná poznámka je uváděna do pole 505 na dvou úrovních.

Základní úroveň – všechny údaje poznámky k obsahu jsou zapsány v jednom výskytu podpole $a

Rozšířená úroveň – opakované výskyty jiných podpolí než $a; důležité je podpole $t, kam se zapisují selekční názvy.[24]

Tato úroveň se používá hlavně u významných názvů, která potřebují vytvořit vedlejší názvové záhlaví.

Čísla (ve formátu MARC 21 pole ***500$a***).

Vytváří se poznámka o jiných číslech (kromě ISBN či ISSN), která mají vztah k popisné jednotce.

[24] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 34.

Popisovaný exemplář, knihovní jednotky (holdings), omezení pro veřejnost; Poznámka „Vydáno s“.

V české katalogizační praxi nejsou tato dvě pole poznámky využívána.

4.2.8 Oblast údajů o standardním čísle a dostupnosti

Ve formátu MARC 21 má tato oblast přiděleno pole 020.

Mezinárodní standardní číslo ISBN se v české katalogizační praxi zapisuje i se spojovníky.

V podpoli $a je zapisováno celé číslo, kromě vysvětlivky ISBN. V podpoli $c je uváděna dostupnost dokumentu, zpravidla v podobě jeho ceny ve zvolené měně.

Problematika tvorby záhlaví

V katalogizačních pravidlech AACR2R jsou stanoveny základní zásady pro definování a formu hlavního záhlaví a případných vedlejších záhlaví.

Hlavní záhlaví je základním záhlavím dokumentu, pod nímž lze v katalogu knihovny konkrétní popisnou jednotku vyhledat. Ve formátu MARC 21 má přidělena pole ***1XX*** a ***245***. Je rozlišováno hlavní záhlaví osobního autorství a hlavní záhlaví korporativního autorství.

Personální záhlaví je používáno výjimečně, například jedná-li se o katalogizaci kreslené mapy. Hlavní záhlaví pro korporaci je uváděno v tom případě, když je v kartografickém dokumentu zřetelně uvedeno, že zmiňovaná korporace neplnila pouze roli distributora či výrobce popisné jednotky.

Vedlejší záhlaví tvoří pouze další selekční údaje katalogizovaného dokumentu. Ve formátu MARC 21 ho reprezentují pole ***7XX*** a ***246***. Mělo by být vytvářeno vždy, když má katalogizátor pocit, že by uživatel mohl chybně definovat hlavní odpovědnost za kartografický dokument.

Kromě záhlaví autorského se často zaznamenává vedlejší záhlaví názvové.

Primární odpovědnost může být přiznána pouze jedné osobě nebo korporaci (hlavní záhlaví). Pro další osoby a korporace se tvoří vedlejší záhlaví. Pro tvorbu autorských i věcných selekčních údajů platí pravidlo kontrolovat údaj v souborech národních autorit a stanovené autoritní formy jmen z těchto souborů stahovat.[25]

Věcný popis kartografických dokumentů

Dokud byl v knihovnách používán formát UNIMARC, při věcném zpracovávání všech dokumentů musela být povinně uváděna notace MDT (Mezinárodního desetinného třídění), u kartografických dokumentů se navíc musel zaznamenávat i kód geografické oblasti.

V roce 2004 byly společně s přechodem na formát MARC 21 znovu projednávány základní požadavky pro potřeby souborného katalogu týkající se kartografických dokumentů. Bylo dojednáno, že v případě, kdy záznam obsahuje buď znak MDT nebo údaj skupiny Konspektu, je považován za minimálně dostačující pro souborný katalog.

Pro lepší identifikaci kartografických dokumentů je samozřejmě výhodnější používat i další způsoby věcného popisu.

V letech 2002-2004 vypracovala Národní knihovna České republiky ve spolupráci s ostatními knihovnami materiál s doporučenými poli, která se týkají věcného zpracování kartografických dokumentů. Základem se stalo několik formálních deskriptorů, k nimž byly přiřazeny například znak MDT, vedlejší geografické záhlaví nebo kód geografické oblasti.

Národní knihovna České republiky používá pro věcný popis všechna doporučená pole, ostatní knihovny si mohou míru jejich využívání zvolit dle potřeb svých uživatelů.

[25] *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21,* s. 36.

4.4.1 Přehled údajů věcného popisu

Vedlejší věcné záhlaví – věcné téma (ve formátu MARC 21 pole ***650***).

Do tohoto pole se zapisuje věcné téma tvořící předmět obsahu dokumentu a zároveň plnící roli vedlejšího věcného záhlaví.

Vedlejší věcné záhlaví – geografické jméno (ve formátu MARC 21 pole ***651***).

Obsahem pole je geografické jméno, které tvoří předmět obsahu dokumentu a také se používá jako vedlejší věcné záhlaví. Forma údaje se musí shodovat s jeho tvarem v souboru autorit pro geografická jména.

Zpřesňující údaje se uvádí v příslušných podpolích formátu MARC 21:

$**x** = tematické zpřesnění

$**y** = chronologické zpřesnění

$**z** = geografické zpřesnění.

Rejstříkový termín – žánr/forma (ve formátu MARC 21 pole ***655***).

V tomto poli je definován žánr, forma nebo fyzická vlastnost popisovaného kartografického dokumentu.

Kód geografické oblasti (ve formátu MARC 21 pole ***043***).

Do tohoto pole se zapisuje kód geografické oblasti, kterou se popisovaný kartografický dokument zabývá. Každá oblast má svůj specifický kód. Soubor kódů je spravován Kongresovou knihovnou.

Kód je tvořen sedmi abecedními znaky – malými písmeny, případně spojovníky.

Časové období obsahu dokumentu (ve formátu MARC 21 pole ***045***).

Obsahem pole je kód časového období, jenž se vztahuje k obsahu popisné jednotky.

Jako pomůcka pro katalogizátora slouží tabulka kódů časového období. Každé období, které je zde uvedeno, má přidělen čtyřznakový kód. Tento kód se zapisuje do podpole $a.

V případě kartografických dokumentů se používá tzv. situační datum, což je datum, které odpovídá zachycení stavu. To znamená, že pokud katalogizátor zpracovává mapu, která vznikla před naším letopočtem, použije kód vztahující se k období před naším letopočtem.

Skupina Konspektu (ve formátu MARC 21 pole ***072***).

V tomto poli je zapisován kód předmětové kategorie, která souvisí s popisnou jednotkou.

První indikátor se nedefinuje a druhý je identifikátorem zdroje předmětové kategorie.

Mezinárodní desetinné třídění MDT (ve formátu MARC 21 pole ***080***).

Obsahem tohoto pole je znak notace Mezinárodního desetinného třídění. Je-li třeba přidělit popisné jednotce více znaků MDT, jedná se o pole opakovatelné.

Záznamy kartografických dokumentů v praxi

Tato kapitola je stručným přehledem záznamů ve formátu MARC 21 zvoleného kartografického dokumentu ve vybraných vědeckých knihovnách.

Vzorovým dokumentem se stala turistická mapa v měřítku 1:100 000 s názvem Okolí Prahy : Brdy, Berounka.

Záznamy byly převzaty z Národní knihovny České republiky v Praze, Moravské zemské knihovny v Brně a Vědecké knihovny v Olomouci.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

LDR	-----nem-a22------a-4500
FMT	MP
001	cpc20061526468
003	CZ-PrNK
005	20060516154829.0
007	aj-canzn
008	050804s2005----xr-ag-----a-----0---cze--
020	|a 80-7011-863-6 (složeno)
0341	|a a |b 100000
040	|a ABA001 |b cze
043	|a e-xr--- |b e-xr-pg |b e-xr-cc |2 czenas
072 7	|a 913(4) |x Geografie Evropy, reálie, cestování |2 Konspekt |9 7
080	|a 913(437.311) |2 MRF
080	|a 913(437.31-191.2) |2 MRF
080	|a 796.51 |2 MRF
080	|a 912.43:796.5 |2 MRF
080	|a (234.58) |2 MRF
080	|a (084.3) |2 MRF
1102	|a Kartografie Praha (firma) |7 kn20010724363
24510	|a Okolí Prahy |h [kartografický dokument] : |b Brdy, Berounka : turistická mapa 1:100 000 / |c zpracovala a vydala Kartografie Praha
24630	|a Brdy
24630	|a Berounka
250	|a 2. vyd.
255	|a Měřítko 1:100 000
260	|a Praha : |b Kartografie Praha, |c 2005
300	|a 1 mapa : |b barev. ; |c 60 x 74 cm, složeno na 22 x 11 cm v plastovém obalu + |e informace k mapě (8 s. ; 21 cm)
4901	|a Turistické mapy 1:100 000 ; |v 12
500	|a Značené turistické trasy, značené cyklistické trasy, turistické známky, kilometráž
500	|a Produkt digitální kartografie
500	|a Na rubu listu turisticko-vlastivědný text s barev.fot.

65007	|a pěší turistika |z Česko |2 czenas
651 7	|a Praha-oblast (Česko) |2 czenas
651 7	|a Brdy, hory (Česko) |2 czenas
651 7	|a Berounka-oblast (Česko) |2 czenas
655 7	|a turistické mapy |2 czenas
830 0	|a Turistické mapy 1:100 000 (Kartografie Praha) |0 s
901	|b 9788070118634 |f 2. vyd. |o 20050624
9101	|a ABA001
9281	|a Kartografie Praha
9103	|a OLA001 |b 1-170.256
SYS	001526468

Zdroj: *Národní knihovna České republiky* [online], Národní knihovna České republiky, 2006.

MORAVSKÁ ZEMSKÁ KNIHOVNA V BRNĚ

FMT	MP
LDR	-----nem-a22------a-4500
001	000767621
003	CZ-BrMZK
005	20060303085450.0
007	aj-canzn
008	050322s2005----xr-||||||a---r00|||cze-d
020	|a 80-7011-863-6 (složeno)
0341	|a a |b 100000
040	|a BOA001 |b cze
043	|a e-xr--- |b e-xr-pg |b e-xr-cc |2 czenas
072 7	|a 913(4) |x Geografie Evropy, reálie, cestování |2 Konspekt |9 7
080	|a 796.51 |2 MRF
080	|a 912.43:796.5 |2 MRF
080	|a (437.311) |2 MRF
080	|a (437.31-191.2) |2 MRF
080	|a (084.3) |2 MRF
1102	|a Kartografie Praha (firma) |7 kn20010724363
24510	|a Okolí Prahy |h [kartografický dokument] ; |b Brdy ; Berounka : turistická mapa 1:100 000 / |c zpracovala a vydala Kartografie Praha
250	|a 2. vyd.
255	|a Měřítko 1:100 000
260	|a Praha : |b Kartografie, |c 2005
300	|a 1 mapa : |b barev. ; |c 60 x 73 cm složená na 22 x 11 cm v plastovém pouzdře 23 x 12 cm + |e 1 volná příl.: Kilometráž turistických značených tras (8 s.)
4901	|a Turistické mapy 1:100 000 ; |v 12
500	|a Odpovědný redaktor Petr Uher
500	|a Na rubu stručný vlastivědný text s barev. fot.
546	|a Legenda česky, anglicky a německy

65007 |a pěší turistika |z Česko |2 czenas
651 7 |a Praha-oblast (Česko) |2 czenas
651 7 |a Brdy, hory (Česko) |2 czenas
651 7 |a Berounka (Česko) |2 czenas
655 7 |a turistické mapy |2 czenas
74002 |a Brdy
74002 |a Berounka
830 0 |a Turistické mapy 1:100 000 (Kartografie Praha) |0 s
910 |b Mp2-1149.353
SGG |a 1149.353
CAT |a TRUSVL |b 00 |c 20050322 |l MZK01 |h 0933
CAT |a VRBAEL |b 00 |c 20050824 |l MZK01 |h 1127
CAT |a UE-01 |b 00 |c 20060105 |l MZK01 |h 2251
CAT |a MIKUJO |b 00 |c 20060301 |l MZK01 |h 1231
CAT |a MIKUJO |b 00 |c 20060303 |l MZK01 |h 0854
CAT |c 20060419 |l MZK01 |h 2204
CAT |a POSPEL |b 50 |c 20071212 |l MZK01 |h 1047
IST2 |a re |b mikujo
MZK |b 200505 |c NOV
NKL |a Kartografie
PRU |a 05/0648
SKC |a 20060412
V043 |a e-xr---
V043 |b e-xr-pg
V043 |b e-xr-cc
B260 |b Kartografie,
V490 |a Turistické mapy 1:100 000 ;
APRU |a 05/0648
Z30-1 |l MZK50 |L Administrative |m BOOK |1 SK8 |A MZK |2 SKL |B Sklad / do 2 hodin |3 Mp2-1149.353 |6 2610247302 |5 2610247302 |4 p.v. |8 20050407 |f 96 |F Prezenčně |z 80.00 |t 00000000 |u 0000
SYS 000767621

Zdroj: *Moravská zemská knihovna v Brně* [online], Moravská zemská knihovna, 2006.

VĚDECKÁ KNIHOVNA V OLOMOUCI

LDR -----nem-a22------a-4500
FMT MP
BAS |a 12
001 cpc20061526468
003 CZ-PrNK
005 20060516154829.0
007 aj-canzn
008 050804s2005----xr-ag-----a-----0---cze--

020	|a 80-7011-863-6 (složeno)
0341	|a a |b 100000
040	|a ABA001 |b cze
043	|a e-xr--- |b e-xr-pg |b e-xr-cc |2 czenas
072 7	|a 913(4) |x Geografie Evropy, reálie, cestování |2 Konspekt |9 7
080	|a 913(437.311) |2 MRF
080	|a 913(437.31-191.2) |2 MRF
080	|a 796.51 |2 MRF
080	|a 912.43:796.5 |2 MRF
080	|a (234.58) |2 MRF
080	|a (084.3) |2 MRF
1102	|a Kartografie Praha (firma) |7 kn20010724363
24510	|a Okolí Prahy |h [kartografický dokument] : |b Brdy, Berounka : turistická mapa 1:100 000 / |c zpracovala a vydala Kartografie Praha
24630	|a Brdy
24630	|a Berounka
250	|a 2. vyd.
255	|a Měřítko 1:100 000
260	|a Praha : |b Kartografie Praha, |c 2005
300	|a 1 mapa : |b barev. ; |c 60 x 74 cm, složeno na 22 x 11 cm v plastovém obalu + |e informace k mapě (8 s. ; 21 cm)
4901	|a Turistické mapy 1:100 000 ; |v 12
500	|a Značené turistické trasy, značené cyklistické trasy, turistické známky, kilometráž
500	|a Produkt digitální kartografie
500	|a Na rubu listu turisticko-vlastivědný text s barev.fot.
65007	|a pěší turistika |z Česko |2 czenas
651 7	|a Praha-oblast (Česko) |2 czenas
651 7	|a Brdy, hory (Česko) |2 czenas
651 7	|a Berounka-oblast (Česko) |2 czenas
655 7	|a turistické mapy |2 czenas
830 0	|a Turistické mapy 1:100 000 (Kartografie Praha) |0 s
901	|b 9788070118634 |f 2. vyd. |o 20050624
9103	|a OLA001 |b 1-170.256
CAT	|a HONZA |b 01 |c 20060214 |l SVK01 |h 1318
CAT	|a BRETA |b 01 |c 20060223 |l SVK01 |h 1449
CAT	|a BATCH-UPD |b 01 |c 20060302 |l SVK01 |h 1418
CAT	|a BATCH-UPD |b 01 |c 20060306 |l SVK01 |h 0955
CAT	|a BATCH-UPD |b 01 |c 20060306 |l SVK01 |h 1037
CAT	|a BATCH-UPD |b 01 |c 20060307 |l SVK01 |h 0818
CAT	|c 20060407 |l SVK01 |h 0011
CAT	|c 20060407 |l SVK01 |h 1524
CAT	|a BATCH-UPD |b 00 |c 20060516 |l SVK01 |h 1555
CAT	|a BATCH-UPD |b 00 |c 20070126 |l SVK01 |h 1720
CAT	|c 20070831 |l SVK01 |h 0026
CAT	|c 20071217 |l SVK01 |h 2308

EXE	|a 1
HNS	|a 200603 |b O |b M |b C |c MDT
HNS	|a 200603 |b 7 |c Konspekt
IMG	|a ano |b 20070831 |u http://aleph.vkol.cz/obalky/t0007/t000789604_isbn8070118636.gif
PST3	|a an20060214 |b hans
PST3	|a jo20060223 |b bres
PST3	|a vo20060302 |b marm
PST3	|a jr20060306 |b onty
PRU3	|a 2006/0384
ZAK	|a Okolí
TYP	|a MP |b Mapa
Z30-1	|l SVK50 |m MAP |1 SVKHL |A Běžný fond |2 Hlavní sklad |B BEZR |3 1-170.256 |6 2650604081 |5 2650604081 |4 PV |z 1 přloha (Informace k mapě vložená do složené mapy) |8 20060214 |f Do studoven |F 13 |x 20060214 |y 000010 |v 20060531
SYS	000789604

Zdroj: *Vědecká knihovna v Olomouci* [online], Vědecká knihovna v Olomouci, 2006.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo podat ucelený přehled o současném stavu kartografických dokumentů v České republice.

Pro hlubší pochopení dané problematiky byla do práce zařazena kapitola o historii kartografických dokumentů od jejich prvopočátku až do plánovaného vývoje v nejbližších letech.

Co se týče vydávání kartografických dokumentů, situace v České republice je poměrně uspokojivá. Existuje zde dostatečné množství nakladatelů i distributorů, kteří jsou v dobrém poměru rozmístěni po celém našem státě a nejsou soustředěni pouze v Praze nebo jejím blízkém okolí.

V oblasti katalogizace kartografických dokumentů jsou převážně dodržovány hlavní zásady anglo-amerických katalogizačních pravidel s využíváním formátu MARC 21. Většina vědeckých knihoven již zmíněný formát MARC 21 využívá, u městských knihoven je situace o něco horší. Zvláštním případem je Krajská vědecká knihovna v Liberci, která stále ke katalogizaci používá v současné době zastaralý formát UNIMARC.

Vědecké knihovny většinou vyplňují všechna předepsaná pole pro katalogizaci kartografických dokumentů, záznamy jsou poměrně obsáhlé. Naproti tomu v některých městských knihovnách jsou záznamy velice stručné, obsahují pouze ta nejnutnější pole pro to, aby mohl být dokument vyhledán uživatelem v knihovním katalogu.

Velkým problémem se naopak jeví situace, že kartografické dokumenty, především potom mapy, jsou velice těžko dostupné pro uživatele městských knihoven. Ve fondech knihoven vědeckých se ještě vyskytují, i když také ne v takové míře, jak by bylo potřeba. Fondy městských knihoven disponují mapami velmi zřídka a pokud vůbec, jedná se většinou o dokumenty staršího data vydání. Při vzniku této práce byly procházeny online katalogy většiny větších městských knihoven (například Jablonec nad Nisou, Liberec, Hradec Králové, Olomouc, Ostrava, Brno, Český Krumlov, Plzeň a Ústí nad Labem) a požadovaná mapa byla vyhledána pouze v jednom jediném katalogu, v Městské knihovně v Praze.

Je pochopitelné, že ve fondech městských i vědeckých knihoven nejsou zahrnuty mapy poskytující informace pro armádní účely. Existuje zde riziko zneužití k teroristickým útokům. Proto jsou tyto mapy dostupné pouze se svolením Armádní služby, která sídlí ve východočeské Dobrušce.

Pokud by někdy mělo dojít k případnému rozšíření práce, bylo by jistě zajímavé zjistit, čím je tato neutěšená situace v městských knihovnách způsobena. Zda za to může například nedostatek financí nebo obavy knihoven, že by dokumenty nebyly dostatečně využívány, případně strach ze zcizení těchto jednotek, které by měly sloužit veřejnosti pro uspokojování osobních potřeb a trávení volna.

Určitě by bylo zajímavé v budoucnosti sledovat, zda se situace s postupem času bude ještě více zhoršovat či dojde k jejímu výraznému zlepšení.

Seznam použité literatury

1. *ADR : adresář knihoven a informačních institucí ČR* [online]. 2004- [cit. 2008-03-28]. Praha : Ex Libris, 2004-. Dostupný z WWW: <http://sigma.nkp.cz/F/KMSY2UGY3S5FERJ1B1L6C3JX1T2UMPMB7NXPX5IYNKDDJ57B34-01675?func=file&file_name=find-a&local_base=ADR>.
2. BUŘILOVÁ, Marcela. *Jmenné zpracování : učební text*. Praha : Vyšší odborná škola informačních služeb, 1999. 123 s.
3. BLACK, Jeremy. *Obrazy světa : historie map*. Praha : Knižní klub, 2005. 175 s. ISBN 80-242-1398-2.
4. Česko. Zákon č. 37 ze dne 8. února 1995 o neperiodických publikacích. In *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 1995- [cit. 2008-03-28]. Dostupný z WWW:

<http://www.mkcr.cz/assets/kulturnidedictvi/knihovny/Z_kon_.37_z_r.1995_o_neperiodick_ch_publikac_ch.doc>.

5. *Geoportál ZÚ* [online]. 2005- [cit. 2008-03-28]. Praha : Zeměměřičský úřad, 2005-. Dostupný z WWW:< http://geoportal.cuzk.cz>.
6. *ISBD(CM) : mezinárodní standardní bibliografický popis pro kartografické dokumenty*. Praha : Národní knihovna České republiky, 1997. 59 s. ISBN 80-7050-221-5.
7. *Katalogizace kartografických dokumentů : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátu UNIMARC a MARC 21*. Zpracovala Ivana Andresová. Praha : Národní knihovna České republiky, 2005. 85 s. ISBN 80-7050-467-6.
8. KRAUS, Jiří aj. *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha : Academia, 2006. 879 s. ISBN 80-200-1415-2.
9. MATĚJČEK, Tomáš aj. *Malý geografický a ekologický slovník : příručka pro školy i veřejnost.* Praha : Nakladatelství České geografické společnosti, 2007. 132 s. ISBN 978-80-86034-68-3.
10. *Městská knihovna Kladno* [online]. 2004- [cit. 2008-04-03]. Kladno (Česká republika) : Městská knihovna Kladno, 2004-. Dostupná z WWW: <http://www.mkkl.cz>.
11. *Moravská zemská knihovna v Brně* [online]. 2006- [cit. 2008-04-03]. Brno (Česká republika) : Moravská zemská knihovna, 2006-. Dostupná z WWW: <http://www.mzk.cz>.
12. *Národní knihovna České republiky* [online]. 2006- [cit. 2008-04-03]. Praha (Česká republika) : Národní knihovna České republiky, 2006-. Dostupná z WWW: <http://www.nkp.cz>.
13. NOVÁK, Václav; MURDYCH, Zdeněk. *Kartografie a topografie*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 318 s.
14. PECH, Karel. *Normalizované termíny z oblasti VTEI, bibliografie, knihovnictví a příbuzných oborů*. Praha : Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací, 1986. 179 s.
15. *Pravidla českého pravopisu.* Olomouc : Fin Publishing, 2001. 526 s. ISBN 80-86002-52-7.
16. SKÁLA, Petr. *Kartografické dílo a jeho používání, využívání a zneužívání* [online]. 2007- [cit. 2008-03-28] Praha : Česká zemědělská univerzita, 2007-. Dostupný z WWW: <http://www.vipor.czu.cz/download_file.php?path=_data_app_downloads/cz/&filename=Kartograficke_dilo.pdf>.
17. *Vědecká knihovna v Olomouci* [online]. 2006- [cit. 2008-04-03]. Olomouc (Česká republika) : Vědecká knihovna v Olomouci, 2006-. Dostupná volně z WWW: <http://www.vkol.cz>.
18. *Velký atlas rybářských revírů České republiky : svazové a soukromé rybářské revíry*. Informační část zpracoval Jiří Kocourek. Praha : Geodézie ČS, 2006. 121 s. ISBN 80-7279-478-7.

19. *Wikipedia : otevřená encyklopedie* [online]. 2001- [cit. 2008-03-28]. Florida (USA) : Wikimedia, 2001-. Dostupná z WWW: <http://cs.wikipedia.org>.

Seznam příloh

1. **Čínská mapa hvězdné oblohy**
2. **Mapa Asie z roku 1686**
3. **Mapa západní polokoule Měsíce**
4. **Globus**
5. **Mapa Prahy a okolí pro sportovní rybaření**
6. **Vzor záznamu Kapesního atlasu světa ve vědecké knihovně**
7. ***Vzor záznamu Kapesního atlasu světa v městské knihovně***

Přílohy

Příloha číslo 1: Čínská mapa hvězdné oblohy

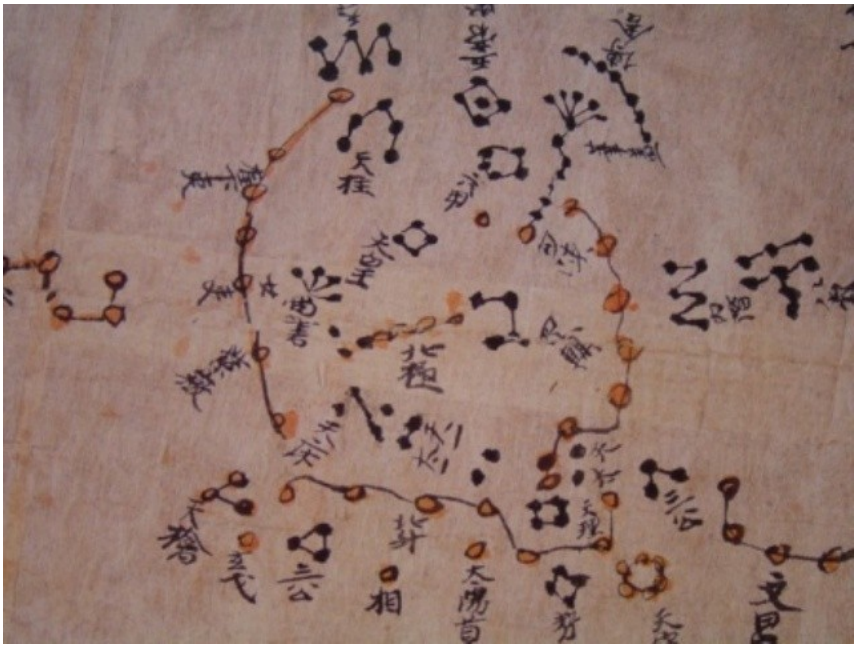

Zdroj: BLACK, Jeremy, *Obrazy světa : historie map*, s. 17.

Příloha číslo 2: Mapa Asie z roku 1686

Zdroj: tamtéž, s. 66-67.

Příloha číslo 3: Mapa západní polokoule Měsíce

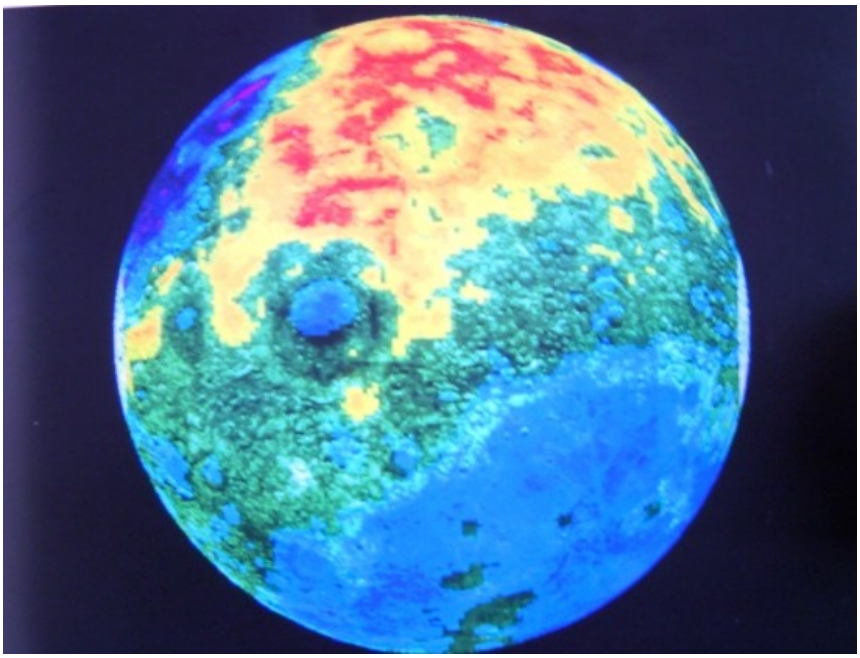

Zdroj: tamtéž, s. 157.

Příloha číslo 4: Globus

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Příloha číslo 5: Mapa Prahy a okolí pro sportovní rybaření

Zdroj: *Velký atlas rybářských revírů České republiky : svazové a soukromé rybářské revíry*, s. 28.

Příloha číslo 6: Vzor záznamu Kapesního atlasu světa ve vědecké knihovně

FMT	BK
LDR	-----nam-a22------a-4500
001	000070845
003	CZ-BrMZK
005	20060525112709.0
008	950407s1995----xr-----f----------cze-d
020	|a 80-7011-293-X
040	|a BOA002 |b cze
080	|a 912(100) |2 MRF
24500	|a Kapesní atlas světa / |c [odpovědný redaktor: Jiří Novotný] ; [technická redaktorka: Věra Arensteinová]
250	|a 1. vyd.
260	|a Praha : |b Kartografie, |c 1995
300	|a 286 s. : |b il., tab., mapy ; |c 17 cm
6530	|a zeměpisné atlasy
7001	|a Novotný, Jiří |7 jx20040611004 |4 lso
7001	|a Arensteinová, Věra |4 oth
910	|b PK-A-0021.013

964	|a Atlasy zeměpisné
SGG	|a 0021.013
CAT	|a XMATOEV |b 00 |c 20020703 |l MZK01 |h 1534
CAT	|c 20050529 |l MZK01 |h 1049
CAT	|c 20050529 |l MZK01 |h 1428
CAT	|c 20050611 |l MZK01 |h 2220
CAT	|c 20060323 |l MZK01 |h 2221
CAT	|a CHLUMI |b 50 |c 20060525 |l MZK01 |h 1127
CAT	|c 20061126 |l MZK01 |h 1507
CAT	|c 20070225 |l MZK01 |h 1555
KAT	|a gold/ullr
NKL	|a Kartografie
PRU	|a 96/0177
B260	|b Kartografie,
A653	|a zeměpisné atlasy
APRU	|a 96/0177
Z30-1	|l MZK50 |L Administrative |m BOOK |1 SK3 |A MZK |2 SKL |B Sklad / do 2 hodin |3 PK-A-0021.013 |6 3119003750 |5 3119003750 |4 kup |8 19960625 |f 31 |F Měsíc |z 135,00 |t 20080325 |u 1406
SYS	000070845

Zdroj: *Moravská zemská knihovna v Brně* [online], Moravská zemská knihovna, 2006.

Příloha číslo 7: Vzor záznamu Kapesního atlasu světa v městské knihovně

LDR -----nam 22----- a 4500
001 KN3272000000050776
005 20041017215847.0
008 041017s1995----------u-------|||-
040 0 aeAACR2$91
245 10 $a**Kapesní atlas světa**
260 $aPraha :$bKartografie,$c1995
910 $a

Zdroj: *Městská knihovna Kladno* [online], Městská knihovna Kladno, 2004.

Evidence výpůjček

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této bakalářské práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

V Praze, 1. května 2008

……..
Anna Třešňáková

Jméno	Katedra / Pracoviště	Datum	Podpis